

Βίος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως
ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΤΟΥ ΔΟΥΚΑΡΕΩΣ

ὑπὸ

Α. Κ. Δημητρακοπούλου.

Ὁ περιώνυμος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Δούκαρις, περὶ οὗ τοσοῦτος ἐγένετο λόγος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, ἐγεννήθη τῇ 13 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1572 ἐν Ἡρακλείῳ, πρωτεύουσῃ τῆς πολυστενάκτου καὶ ἀναξίως δυσπραγησάσης Κρήτης, ἐξ οἰκογενείας μεταβάσης εἰς Κρήτην ἐκ τῆς Δαλματικῆς Ἐπιδαύρου. Ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ ἦτο χειροτέχνης, ἡ δὲ μήτηρ γναφεύς. Ὁ Δούκαρις ὑπηρετῶν ὡς ναύτης παρ' ἁλιεῖ μετέβη εἰς Ἀλεξανδρείαν, ἔνθα ὑπῆρχεν ὁ Θεῖος τοῦ Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, Πρωτοσύγκελλος ὢν τῇνικαῦτα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου. Ὁ Μελέτιος λαβὼν παρ' αὐτῷ τὸν μικρὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν καὶ τὰ στοιχειώδη μαθήματα· περὶ δὲ τὸ ἔτος 1587 ἀπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν Βενετίαν καὶ τὸ

Πατάβιον. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὰ μὲν Ἑλληνικὰ παρὰ Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, τὴν δὲ φιλοσοφίαν παρὰ τοῦ Κρεμονίου καὶ ἄλλων. Ὁ πολυμαθὴς Διδάκτωρ A. Pichler (*Geschichte des Protestantismus in d. oriental. Kirche im 17. Jahrhund.*, σελ. 43) ἐπὶ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν τοῦ ἀποστάτου Νικ. Κομ. Παπαδοπούλου στηριχθεὶς, ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ πλανωμένους τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ Λούκαρις ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Μαργουνίου· διότι κατ' ἐκεῖνα τὰ ἔτη, λέγει, ὁ Μαργούνιος δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἰταλίᾳ. Ἀλλ' αἱ ὑπὸ τοῦ Ἐσχελίου καὶ Λαμίου ἐκδοθεῖσαι ἐπιστολαὶ τοῦ Μαργουνίου δεικνύουσιν ἐναργῶς, ὅτι ὁ Μαργούνιος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1585 — 1601 διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ καὶ Παταβίῳ. Ὁ Λούκαρις μετὰ ἐπταετῇ φοίτησιν εἰς τὸ τοῦ Παταβίου Πανεπιστήμιον ὑπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τὸ μοναχικὸν ἐνδυθεὶς σχῆμα μετωνομάσθη Κύριλλος, Κωνσταντῖνος πρότερον καλούμενος· εἴτα ἐχειροτονήθη ἱερεὺς παρὰ τοῦ θείου του Μελετίου, Πατριάρχου τότε ὄντος Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐτιμήθη τῷ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου ἀξιώματι. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1595, ἀποθανόντος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θεοφάνους, προσεκλήθη ὁ Μελέτιος ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, ἵνα μεταβῇ ἐκεῖ καὶ διουκῇσῃ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον μέχρι τῆς ἐκλογῆς ἐτέρου Πατριάρχου. Ὁ Μελέτιος παρέλαβε τότε μετ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Λούκαριν, ὃς ἐγένετο γνωστὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐθαυμάζετο διὰ τὰς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ διδασχάς του. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγων μηνῶν διατριβὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Πατριάρχου Μελετίου εἰς τὴν Πολωνίαν, ἔνθα ἡ ὀρθοδοξία ἠπειλεῖτο παρὰ τῶν παπιστῶν, προστατευομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου τοῦ Γ'. Εἰς Πολωνίαν μεταβάς διωρίσθη ὑπὸ τῶν ἐν Βίλνῃ ὀρθοδόξων

διευθυντῆς τοῦ αὐτόθι Γυμνασίου καὶ καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐξέδωκε τῷ 1596 ἔτει σύγγραμμα τοῦ Πατριάρχου Μελετίου ἐπιγραφόμενον Ὁρθόδοξος Χριστιανός· ἐπαρουσίασεν ἐν συνόδῳ συγκροτηθεῖσῃ ἐν Βρέστη, ἐν ᾗ σφόδρα ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἠγωνίσαστο. Ἐν ἔτει 1598 κληθεὶς παρὰ τοῦ Μελετίου ὑπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1600 ἐστάλη αὖτις εἰς Πολωνίαν ὡς ἑξαρχος τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας φέρων καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Μελετίου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας Σιγισμουῦνδον, ἣτις ἦν ἀπάντησις εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Σιγισμουῦνδου πρὸς τὸν Μελέτιον. Ὁ Σιγισμουῦνδος γινώσκων πόσον τιμᾶται παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ἔνεκα τῆς ἀρετῆς καὶ μεγάλης καὶ ποικίλης αὐτοῦ παιδείας ἔγραψεν αὐτῷ ἐπιστολὴν, δι' ἧς προέτρπε τὸν Πατριάρχην ἵνα ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν τῆς Ῥώμης ὡς κεφαλὴν καὶ μονάρχην ἀπάντων τῶν χριστιανῶν. Ὁ Μελέτιος ἐν τῇ πρὸς τὸν Σιγισμουῦνδον ἐπιστολῇ του ἐξελέγχει μάλα γενναίως τὴν περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα ἀξίωσιν καὶ τὰς καινοτομίας τῶν Λατίνων, ἐν τέλει δὲ συνίστησιν αὐτῷ τὸν Λούκαριν. Ἀλλ' ἐν Πολωνίᾳ τηρικαῦτα ἡ ζωὴ τὸν Ἑλλήνων ἐκινδύνευε. Ὁ ἑξαρχος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος συλληφθεὶς ἀπηγγονίσθη δημοσίᾳ ὑπὸ τῶν θεοβλαβῶν Καθολικῶν, ὁ δὲ Λούκαρις ἐσώθη φυγὼν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1601, καὶ διὰ Γερμανίας μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅτε διεδέξατο εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν θείον του Μελέτιον, ἀποθανόντα τῇ 13 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν ἡλικίᾳ 52 ἐτῶν. Περὶ τῶν πράξεων τοῦ Λουκάρεως, πατριαρχεύοντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, γινώσκομεν ἐλάχιστα. Ἐν ἔτει 1608 μεταβὰς εἰς Ἱερουσαλὴμ χάριν προσκυνήσεως ἐχειροτόνησε μετὰ

τοῦ Ἀντιοχείας Δωροθέου Πατριάρχην Ἱεροσολύμων τὸν Θεοφάνην. Ἐξορισθέντος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου ἐν ἔτει 1612, ἐγένετο ὁ Λούκαρις τοποτηρητῆς τοῦ θρόνου μέχρι τοῦ ἔτους 1614, ὅτε προεχειρίσθη Πατριάρχης ὁ μητροπολίτης Πατρῶν Τιμόθεος. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπέστειλε τῇ 20 Μαΐου τοῦ ἔτους 1612 τῷ ἐν Ἀγῇ Ὀλλανδῷ θεολόγῳ Uytenbogaert, λέγων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς· „Φαίνονται τινες ἐξονειδίζοντες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀμάθειαν, ὅτι αἱ τῶν γραμμάτων σπουδαὶ καὶ ἡ φιλοσοφία εἰς ἄλλα μέρη μετέβησαν· ἀλλὰ πάντως διὰ τοῦτο, ὅτι νῦν ἀμαθής ἐστὶν ἡ Ἀνατολή, λίαν μακαρία δύναται νομισθῆναι, μὴ γινώσκουσα ὅποιαί εἰσιν αἱ ὁλέθριαι ζητήσεις, αἱ τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀκοὰς κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον μιαινύσαι”. Ἐγραφε δὲ ταῦτα, διότι ἤκμαζε τότε ἐν Ὀλλανδίᾳ ἡ τῶν αἵρετικῶν Ἀρμινιανῶν διχοστασία. Μετὰ τὴν τοῦ Τιμοθέου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάβασιν ἀπῆλθεν ὁ Λούκαρις εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν, ἐν ᾗ διατρέβων ἔγραψε δύο ἐπιστολάς κατὰ τῶν Λατινικῶν καινοτομιῶν, τὴν μὲν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Ῥάδουλον, τὴν δὲ πρὸς τοὺς ἐν Τεργοβίστῳ ὀρθοδόξους, ἐκδοθεῖσας ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Δοσιθέου ἐν τῷ Τόμῳ Ἀγάπης ἐν Ἰασίῳ 1698. Ἐκ Βλαχίας κατερχόμενος ἐπεσκέψθη τὰς Μονὰς τοῦ Ἀθῶνος, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὸ Κάϊρον, ἑδραν τηνικαῦτα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1616. Τελευτήσαντος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Τιμοθέου τῇ 13 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1621, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὶ ἐξελέξαντο διάδοχον αὐτοῦ τὸν Λούκαριν, ὃν μετακαλεσάμενοι ἐκ Καΐρου ἀνηγόρευσαν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως τῇ 5 Νοεμβρίου. Προστάς δὲ τῆς ἐν

Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας ἔτος ἐν καὶ μῆνας πέντε ἐξεβλήθη ἀδίκως τοῦ θρόνου τῇ 17 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1623 ῥαδιουργία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰησουϊτῶν, καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ῥόδον· διάδοχος δ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ φίλος τῶν Ἰησουϊτῶν Γρηγόριος ὁ μητροπολίτης Ἀμασείας, Στραβοαμασείας ὑπὸ τοῦ ὄχλου ἐπιλεγόμενος, παραβλῶψ ὢν. Τοῦτον δὲ ἐξορισθέντα εἰς Ῥόδον μετὰ τριῶν μηνῶν πατριαρχίαν, διεδέξατο ὁ πρόην Ἀδριανουπόλεως Ἀντίμος, ὃς μετὰ πεντήκοντα ἡμέρας παραιτηθεὶς ἐκουσίως ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἀθῶνα· ἀνεκλήθη δὲ τότε ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Λούκαρις καὶ ἀνέβη αὖτις εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1623. Ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ πατριαρχίας συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1624 ἔτει Σχολεῖον Ἑλληνικόν, οὗ Σχολάρχην διώρισε τὸν Ἀθηναῖον Θεόφιλον τὸν Κορυδαλέα· ἐν ἔτει δὲ 1627 συνέστησε καὶ τυπογραφεῖον Ἑλληνικόν διὰ τοῦ Κεφαλῆνος ἱερομονάχου Νικοδήμου Μεταξᾶ, ἐν ᾧ ἐτυπώθησαν συγγράμματά τινα Ἑλλήνων θεολόγων. Μόλις ἤρξατο τοῦ ἔργου ὁ Μεταξᾶς, καὶ οἱ Ἰησουῖται ἐγένοντο πλήρης ὀργῆς, διότι ἐνόμιζον ὅτι τὸ τυπογραφεῖον μετεκομίσθη ἐκ προθέσεως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα τυπώνωνται βιβλία κατὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπειράθησαν νὰ οἰκειωθῶσι τὸν Μεταξᾶν διὰ κολακειῶν καὶ ὑποσχέσεων· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἐκώφευεν, διεφήμιζον ὅτι ὁ Μεταξᾶς εἶνε Λουθηρανὸς καὶ αἵρετικός. Ὁ Μεταξᾶς ἐξακολουθῶν ἀταράχως τὸ ἔργον του ἐτύπωσε καὶ συγγράμματά τινα κατὰ τῶν Λατινικῶν καινοτομιῶν Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου καὶ ἄλλων. Οἱ δὲ Ἰησουῖται, μαῶντες παρὰ κατασκόπων ὅτι ὁ Λούκαρις ἔδωκε τῷ Μεταξᾶ πρὸς τύπωσιν καὶ ἑκδοσιν τῆς πί-

στεως καὶ τῶν δογμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐξεμάνησαν. Τότε κατέφυγον εἰς τὸ σὺνηΐδες αὐτῶν ὄπλον τὴν συκοφαντίαν, ἣτις παρ' αὐτοῖς δὲν εἶνε ἔγκλημα. Οὗτοι οἱ κακότροποι ἄνθρωποι λαβόντες τὴν κατὰ Ἰουδαίων πραγματείαν τοῦ Λουκάρεως, ἐκδοῦναι ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Μεταξᾶ, ὑπέδειξαν τῷ μεγάλῳ Βεζίρη χωρία τινὰ γεγραμμένα δῆθεν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου κατὰ τῆς θρησκείας τῆς Μωαμεθανικῆς· εἶπον ἔτι ὅτι ὁ Μεταξᾶς εἶνε στρατιωτικὸς κεκρυμμένος ὑπὸ ἔνδυμα καλογηρικόν· ὅτι ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ὑποκινήσῃ ἐπανάστασιν· ὅτι ὁ Πατριάρχης συνέταξε πολλὰ βιβλία, διεγείρων δι' αὐτῶν εἰς ἀποστασίαν τοὺς αὐτοῦ ὁμοθρήσκους, καὶ ὅτι πολλὰ τούτων ἐστάλησαν ἤδη πρὸς τοὺς Κοζάκους. Ὁ Βεζίρης ὀργισθεὶς διέταξεν 150 Γιανιτάρους νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μεταξᾶ, καὶ αὐτὸν μὲν νὰ ἀπαγάγῃ εἰς τὴν εἰρκτὴν, τὸ δὲ τυπογραφεῖον νὰ καταστρέψῃ. Οἱ Γιανίτσαροι μεταβάντες ἐκεῖ καὶ μὴ εὐρόντες τὸν Μεταξᾶν ἔρρηξαν τὴν θύραν καὶ εἰσελθόντες τὸ μὲν τυπογραφεῖον κατηδάφισαν, τὰ δὲ τυποθέντα βιβλία καὶ χειρόγραφα κατέσχον. Οὕτω κατεστράφη τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι συσταθὲν τυπογραφεῖον συνεργεία τῶν τὸ φῶς φοβουμένων μυσαρῶν Ἰησουϊτῶν. Ὁ δὲ Πατριάρχης ἐκρίβη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Βελγίου Ἄγα, ὃς ἔπεισε τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν συκοφαντία τῶν Ἰησουϊτῶν· καὶ οὕτω σωθεὶς ἔμεινεν εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικόν. Ἐν ἔτει 1629 ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ Λατινιστί, τῷ δὲ 1633 Ἑλληνιστί Ὁμολογία τις πλήρης Καλβινικῶν δογμάτων, ἐπιγεγραμμένη εἰς ὄνομα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου. Αὕτη ἡ πολὺν τάραχον τῇ Ἐκκλησίᾳ τροξενήσασα Ὁμολογία κατὰ μὲν τινὰς συνετάχθη τῷ ὄντι

ὑπὸ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, κατ' ἄλλους δὲ συνεγράφη ὑπὸ τῶν Καλβινιστῶν εἰς ὄνομα τοῦ Πατριάρχου, ἵνα δείξωσιν ὅτι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία συμφωνεῖ τοῖς δόγμασιν αὐτῶν. Ἀλλὰ πῶς δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὴν Ὁμολογίαν ταύτην ὑποβολιμαίαν, ἀφοῦ οὐδ' αὐτὸς ὁ Δούκαρις, ζήσας ἐννέα ἔτη μετὰ τὴν ἐκδοσιν αὐτῆς, καίπερ παροτρυνθεὶς καὶ παρακληθεὶς δὲν ἔπραξε τοῦτο; Οἱ παπισταὶ διακηρύξαντες πρὸς τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Πολωνίαν καὶ Ῥωσσίαν ὀρθοδόξους, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐκαλβίνισε, διότι ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐξέδωκε Καλβινικὴν Ὁμολογίαν, μεγάλας συγχύσεις ἐνέβαλον τοῖς τῶν χωρῶν ἐκείνων ὀρθοδόξοις. Ἦτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ μὴ γράψῃ ὁ Δούκαρις κατὰ τῆς εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένης καὶ τοσαῦτα προξενησάσης σκάνδαλα Ὁμολογίας, ἂν αὐτὸς δὲν συνέταξεν αὐτήν; Ἐπειτα πῶς ἐτόλμησαν οἱ Καλβινισταὶ νὰ ἐκδώσωσι ψευδεπίγραφον βιβλίον εἰς ὄνομα ζῶντος ἔτι ἀνθρώπου; Ὁ Δούκαρις κατηγορηθεὶς αὖτις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ὡς προδότης τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐξώσθη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προήχθη εἰς τὸν τοῦ Πατριάρχου βαθμὸν τῇ 6 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1632 ὁ Βερροίας ἐπίσκοπος Κύριλλος ὁ Κονταρῆς, ἄξιός μαθητῆς τῶν μοχθηρῶν Ἰησουϊτῶν· ἀλλὰ μετὰ πέντε ἡμέρας καταβιβασθεὶς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξωρίσθη εἰς Τένεδον· ἀντ' αὐτοῦ δὲ μετεκλήθη ὁ Δούκαρις, ὅς μετὰ ἔτος ἐν μῆνας 4 καὶ ἡμέρας 23 ἀπεπέμφθη τοῦ θρόνου καὶ ἐξωρίσθη εἰς Τένεδον· ἐπατριάρχευσεν δὲ ὁ Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιος ὁ Πατελάριος. Ἀλλὰ καὶ οὗτος μετὰ 40 ἡμερῶν πατριαρχίαν ἐξώσθη, καὶ ἀνεκλήθη πάλιν ὁ Δούκαρις τῷ 1633, ὅς δι-
 ιζύνας αὖτις τὴν Ἐκκλησίαν ἔτος ἐν καὶ μῆνας δύο ἐξω-

ρίσθη εἰς Ῥόδον, καὶ ἀνεκλήθη ὁ Ἀθανάσιος τὸ δεύτερον. Τὸν Ἀθανάσιον ἐξορισθέντα μετὰ πατριαρχίαν ἐνὸς ἔτους διεδέξατο Κύριλλος ὁ Κονταρῆς τὸ δεύτερον τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους 1635. Τοῦτον δὲ πατριαρχεύσαντα ἔτος ἐν καὶ μῆνας τέσσαρας καὶ ἐξορισθέντα διεδέξατο ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος. Ὅλος σχεδὸν ὁ ΙΖ' αἰὼν, λέγει ὁ ἀοίδιμος Οἰκονόμος, ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἐρῃόδοξον Ἐκκλησίαν πολλῶν καὶ μεγάλων θλίψεων φορὰ. Κακία ποιμένων καὶ αἱ παρὰ τῶν ἑξωθεν ἐπιπεσόντων αἵρετικῶν ποικίλαι μηχαναὶ καὶ δολοπλοκίαι, σύμμαχον ἔχουσαι τὴν βαρβαρότητα καὶ πλεονεξίαν τῆς Τουρκικῆς δυναστείας, κατέθλιψαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀνενέωσαν τὴν βιαίαν μεταβολὴν τῶν Πατριαρχῶν πολὺ πυκνοτέραν παρὰ τὰς γενομένας ἐπὶ τῶν αἵρετικῶν αὐτοκρατόρων παρانونομοὺς ἐξώσεις τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Νεόφυτος πατριαρχεύσας ἔτος ἐν παρητήθη, προσεκλήθη δὲ εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἔδραν τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον ὁ Λούκαρις τῷ 1637 ἔτει Μαρτίου 15. Καὶ πάλιν οἱ ἀχρεῖοι Ἰησουῖται καὶ ὁ φαῦλος αὐτῶν μαθητὴς Κύριλλος ὁ Κονταρῆς συκοφαντοῦσι τὸν Λούκαριν εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν ὡς προδότην τῆς βασιλείας· τούτου ἕνεκα ἐξωρίσθη ὁ Λούκαρις εἰς τὸ οὐχὶ μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κείμενον φρούριον Λαιμοκοπίαν, ἐνθα ἐπνίγη σουλτανικῇ προσταγῇ τῇ 27 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1638, τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Πρωτοσύγκελλος τοῦ Λουκάρεως Ναθαναὴλ Κανόπιος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Ἀντώνιον τὸν Λέγερον τῇ 3 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1638, ἐξ ἧς παραδέτομεν τὸ ἐξῆς τεμάχιον. „Ὁ Παριὰμ. Πασιᾶς, ὅστις προῆλθεν εἰς τὴν τάξιν Βιζίρ (εἶδεν ἡ σὴ λογιότης ὅτι

ἦν ἐχθρὸς τοῦ παναγιωτάτου) μετὰ τινος Χουσεῖμ Πασιᾶ ἀνέφερον τῷ βασιλεῖ, κατὰ τοῦ Πέρσου στρατευομένῳ, ὅτι ὁ Πατριάρχης ἐστὶν ἐπίβουλος τῆς βασιλείας, καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ γράψας τῷ Μοσκόβῳ ἵνα λάβῃ τὸ Ἀζάκι (ἐστὶ δὲ τὸ Ἀζάκι πόλις παρὰ τὸν Τάναϊν), καὶ ἄλλας πολλὰς φλυαρίας καὶ ψευδεῖς λόγους ἔγραψαν, βουλόμενοι τὸν παράνομον κακοεκβερροίας εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον καταστήσαι διὰ χρήματα πολλά, ἅπερ δοῦναι αὐτοῖς ὑπέσχετο. Καὶ οὕτω πείσαντες τὸν βασιλέα δέδωκε χάτζ σερίφ (ὄρισμὸν αὐτοκρατορικόν) φονεῦσαι τὸν μηδέν ὧν εἶπον τὸ παράπαν εἶδῃσιν ἔχοντα. Καὶ οὕτως ἄφνω κατῆμένων ἐν τῷ Πατριαρχείῳ, ἐλθὼν ὄρισμός παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἐπιτροπεύοντα Καϊμακάμην Μουσᾶ Πασιᾶ, ἦλθον τῶν Τσαουσίων τέσσαρες μετὰ τινος Ἀχμέτ Ἀγᾶ, καὶ ἀπήγαγον αὐτοὺς (τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς περὶ αὐτόν) εἰς τὸ νεόκαστρον τῆς δύσης πλησίον τοῦ Γαλατᾶ. Ἦσαν δὲ ἐκεῖσε κατῆμενοι ἐνδον τοῦ πύργου ἀσφαλῶς καὶ παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν τηρούμενοι. Ἀπῆλθον καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὸν καὶ συλλαλοῦντες παρεκάλεσα αὐτὸν δοῦναί με ἄδειαν ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ἀγγλίαν..... καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐξηλθον ἐκεῖσε, ὥρας οὔσης ὥσεὶ ἐννάτης. Καὶ μετ' οὐ πολὺν ὥραν ἀπῆλθον πέντε δέκα τῶν Γιανιτζάρων καὶ ὁ Σύμπαις καὶ ὁ τζελάτης πρὸς αὐτὸν καὶ ἐάσαντες τὸν Βαραβᾶν ἔλαβον τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ θανατῶσαι, καὶ ἐξαγαγόντες ἔβαλον εἰς ἀκάτιον λέγοντες αὐτῷ ἐρωτῶντι, ὅτι εἰς ἐξορίαν σε θέλομεν πέμπειν, ἔχοντες παρασκευασμένην ναῦν κατὰ τὸν ἅγιον Στέφανον πλησίον τῶν ἐπτὰ κουλάδων πύργων· ὁ δὲ μακαρίτης γνοῦς ὅτι οὐκ ἀληθεύουσιν οἱ μισοφόνοι, ἀλλὰ τὴν πρὸς θάνατον ἄγουσιν αὐτόν, τοῖς τὰ γόνατα προσήύχετο καὶ μετὰ δακρύων ἐδέετο τοῦ Θεοῦ· καὶ ὥς ἤγγισαν εἰς τὸν

τόπον καὶ ὃν ἔμελλον τὸν ἄδικον φόνον ἐκτελέσαι, τοῦ ἡλίου δύοντος, ἔμειναν μικρόν, καὶ ἀρχομένης ἤδη νυκτὸς ἐξαγαγόντες αὐτὸν τοῦ ἀκατίου, ὃ τζελάτης βεῖς σχοινίον εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ ἀπέπνιξεν αὐτὸν καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν". Τοιοῦτον τραγικὸν τέλος ἔλαβεν ὁ διάσημος Κύριλλος Λούκαρις, ζήσας 66 ἔτη (α).

Συγγράμματα.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως πλήν τῆς ψευδυποβολιμαίας Ὁμολογίας εἰσὶ γνωστὰ καὶ τὰ ἐξῆς.

- 1) Πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων ἐν ἀπλῇ διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν. Ἐτυπώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1627 ἔτει δαπάνη καὶ ἐπιμελεία Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ (βλ. Α. Π. Βρετοῦ Νεοελ. Φιλολ. μέρ. Α'. ἀριθ. 50).
- 2) Ὁρθόδοξα ἢ ἀδιάφορα. 3) Ἱστορία τοῦ διωγμοῦ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τῶν τέκνων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.
- 4) Θεολογικαὶ σημειώσεις. 5) Ὁμιλίαι διάφοροι. Τούτων τινὲς ἐξεφωνήθησαν ἐν Κρήτῃ τῷ 1598, ἐν Χίῳ τῷ 1599, ἐν Ἰασίῳ τῷ 1600 (βλ. Μ. Παρανίκια, Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει καταστ. τῶν γραμμάτων κτλ. σελ. 159).
- 6) Πληροφορία σχολίων τοῦ Πατριάρχου Μελετίου εἰς τὸ Ἀλεξανδρινὸν μηνολόγιον. 7) Πραγματεῖαι τέσσαρες, περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, περὶ μετανοίας, περὶ τῶν μυστηρίων, καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας. 8) Ἱστορία

(α) Hottingeri, *Analecta historico-theolog. Nicol. Comn. Papadopoli*, *Histor. Gymnas. Patav.* Pichler, *Geschichte des Protestantismus in der Oriental. Kirche im 17. Jahrhundert.* Μελετίου μητροπ. Ἀθηνῶν Ἐκκλησ. Ἱστορ. τομ. γ'. Κατάλογος τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντ. ὑπὸ Ζ. Μαξᾶ [Κωνστ. Οἰκονόμου] κτλ.

τῶν ἐν τῇ Τουρκίᾳ Ἰησουϊτῶν. 9) Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Λουκάρεως ἐξεδόθησαν τινες Ἰταλιστὶ καὶ Λατινιστὶ ἐν Ἀμστελσδάμῳ τῷ 1718. Ὁ δὲ Δαβὶδ ὁ Ἑσχέλιος ἐξέδωκε δύο Ἑλληνιστί, γραφεῖσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1590, ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἐξ κατὰ Ἰουδαίων λόγων τοῦ Χρυσοστόμου, οὓς ἐξέδωκε τῷ 1602 ἐν Αὐγούστῃ. Αἱ δὲ πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Μαργούνιον ἐπιστολαὶ ἐσώζοντο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Οὐγγροβλαχίας Ἰωάννου Νικ. Μαυροκορδάτου· Βλ· Fabricii Biblioth. Graec. Tom. XI, p. 522, ed. Harles.